

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський університет імені Василя Стефаника
Історичний факультет

Кафедра політології

Адамович Сергій Васильович

Методика і техніка політологічних досліджень
Плани семінарських занять та методичні рекомендації
для студентів історичного факультету
(спеціальність 6.040300 – політологія)

Івано-Франківськ

2004

ББК 72 в4

А – 28

УДК 001+001.5

Адамович С.В. Методика і техніка політологічних досліджень: Плани семінарських занять та методичні рекомендації для студентів історичного факультету (спеціальність 6.04301 – політологія). – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2004. – 28 с.

Схвалено на засіданні кафедри політології історичного факультету Прикарпатського університету імені Василя Стефаника
Протокол № 8 від 15 квітня 2004 р.

Рекомендовано до друку Вченою Радою Прикарпатського університету імені Василя Стефаника. Протокол № 8 від 6 травня 2004 р.

Рецензенти:

Москалюк М.Ф., кандидат політичних наук, доц., завідувач кафедри політології Прикарпатського університету імені Василя Стефаника.

Нагорняк М.М., кандидат історичних наук, доцент, заступник начальника Прикарпатського юридичного інституту НАВС України з наукової роботи.

ISBN 966-8090-47-0

Загальні методичні рекомендації

“Методика і техніка політологічних досліджень” входить до навчальної програми спеціальності “Політологія”. Вивчення курсу в умовах становлення та розбудови державності українського народу сприятиме зростанню освітнього рівня, формування навичок та вмінь політологічного дослідження. Навчальна дисципліна передбачає опанування певним інструментарієм політологічної науки. Студенти знайомляться з основними методологічними парадигмами політичної науки XIX-XX ст.: позитивізм, структурний функціоналізм, теорія конфліктів, біхевіоризм, символічний інтеракціонізм. Серед завдань, які ставляться перед студентами, є оволодіння основними етапами та характеристиками політичного дослідження, методологією дослідження політичних інститутів і процесів, емпіричними методами в політичній науці (методи збору, фіксації та обробки інформації, інтерпретації та оприлюднення результатів дослідження тощо).

Однією з найважливіших форм засвоєння знань є семінарські заняття, які сприяють виробленню у студентів умінь і навичок самостійно працювати, творчо мислити, на практиці застосовувати методику і техніку політологічних досліджень. Для підготовки до практичних занять студентів пропонуються плани і списки рекомендованої літератури. Через недостатню кількість підручників і навчальних посібників з курсу студентам необхідно особливу увагу звернути на монографічну літературу і статті.

Важливе значення має правильна побудова самостійної роботи студента, яка охоплює кілька видів: ознайомлення з планом семінарського заняття, опрацювання навчальної та монографічної літератури, конспектування, аналіз прочитаного, виконання практичних завдань. Для самовдосконалення студентів до планів семінарських занять подані завдання та запитання для перевірки знань.

У процесі проведення практичних занять з кожного питання виступає доповідач, його виступ обговорюється і доповнюється іншими студентами. Пропущений з будь-яких причин семінар, а також незадовільну оцінку необхідно відпрацювати шляхом написання конспекту семінарського заняття і подальшого його захисту. Питання семінарських занять, які не включені до розгляду на лекціях, потребують глибокого самостійного опрацювання і вимагають від студента консультацій з педагогом зі складних, дискусійних проблем. Невиконання зазначених вимог є підставою недопуску студента до складання іспиту.

Крім того, в методичних рекомендаціях вміщено програмові вимоги з курсу “Методика і техніка політологічних досліджень”, які визначають обсяг досліджуваного матеріалу, допоможуть студентам якісно підготуватися до складання іспиту, а також список рекомендованої літератури з навчальної дисципліни.

I. Тематичний план курсу

“Методика та техніка політологічного дослідження”

№ н/ п	Тема лекцій	Кількість годин	
		Лекційних	Семінарських
1	Основи наукової творчості	2	
2	Методологічна база політології	4	2
3	Джерельна база політологічного дослідження	2	2
4	Технологія розробки програми політологічного дослідження	6	2
5	Методи емпіричного рівня в політологічному дослідженні	8	4
6	Використання контент-аналізу в політологічному дослідженні	4	2
7	Поняття та сутність політичного прогнозу	2	2
8	Загальнонаукові методи в політології	2	2
9	Методи політичної аналітики	4	2
10	Обробка емпіричних даних у політологічному дослідженні	2	
	Всього	36	18

Тема №1. Основи наукової творчості.

1.Наукове вивчення як основна форма наукової роботи: Особливості наукового дослідження. Методи емпіричного дослідження. Методи, використовувані на емпіричному та теоретичному рівнях. Методи теоретичного дослідження.

2.Загальна схема наукового дослідження: Обґрунтування актуальності обраної теми. Постановка мети і конкретних завдань дослідження. Визначення об'єкта і предмета дослідження. Вибір методів проведення дослідження. Опис процесу дослідження. Формулювання результатів дослідження.

3. Організація творчої діяльності: Умови наукової діяльності. Режим наукової роботи. Принципи наукової праці.

Тема №2 Методологічна база політології.

1. Методологічні парадигми політичної науки XIX – XX ст.: Позитивізм. Структурний функціоналізм. Теорія конфліктів. Біхевіоризм.
2. Марксизм. Світ-системний аналіз І.Валерстайна: Діалектика об'єктивного і суб'єктивного. Історичний матеріалізм. Історична закономірність. Принцип партійності. Єдність історичного і класового аналізу. Історичні системи І.Валерстайна.
3. Транзітологічні концепції в політології: Теорія групової участі в політиці. Неоінституціоналізм. Сітьовий підхід в політології.

Тема 3 Джерельна база політологічного дослідження.

1. Вивчення літературних джерел: Довідково-інформаційні видання. Бібліографічно-довідковий апарат в бібліотеках і архівах. Цитування джерел.
2. Використання ЗМІ в політологічному дослідженні: Телебачення. Газети та журнали. Прес-релізи. Радіо. Інтернет-джерела.
3. Вербальний канал та виявлення дезінформації: Чутки. Формула закону розповсюдження чуток. Дезінформація.
4. Джерела і застосування зведених даних: Типи зведених даних. Проблеми використання зведених даних. Джерела зведених даних. Збір зведених даних.

Тема 4 Технологія розробки програми політологічного дослідження.

1. Теоретична частина програми: Науково-організаційний менеджмент. Логічна послідовність дій при розробці програми.
2. Процедурно-методична частина: Вибірковий метод. Шкали вимірювань. Методи збору даних.
3. Організаційна частина програми: Робочий план. Інструментарій щодо організації польового дослідження. Правила роботи й етичні норми.

Тема 5 Методи емпіричного рівня в політологічному дослідженні.

1. Спостереження: Метод спостереження. Класифікація видів спостереження. Карточка спостереження. Формула розрахунку помилки спостереження.
2. Опитування: Анкетування. Інтерв'ю. Соціометричне опитування. Експертне опитування. Види запитань. Композиція анкети. Кодування. Види інтерв'ю. Фокусовані групові інтерв'ю. Пілотажне дослідження. Тестування в політології. Масові соціологічні опитування у виборчих технологіях. Методи вимірювання політичного успіху.
3. Експеримент: Польовий та лабораторний експеримент. Лінійний та паралельний експеримент.

Тема 6 Використання контент-аналізу в політологічному дослідженні.

1. Класифікація видів документів: Види документів. Поділ інформаційних джерел за Дж.Б.Мангеймом – Р.К.Річем.
2. Методика використання контент-аналізу: Кількісний контент-аналіз. Якісний контент-аналіз. Контекстологічний аналіз. Школа еволюційного концепт-аналізу. Інструментарій контент-аналізу. Q-сортування. Шкалува-

ння методом парного порівняння. Структурний контент-аналіз. Дискурс-аналіз політичних медіа-текстів.

3. Політичний лідер у світлі контент-аналізу: Лінгвістично-психологічний метод. Операційне кодування. Когнітивне картування. Двофакторний варіант контент-аналізу.

Тема 7 Поняття та сутність політичного прогнозу.

1. Теоретичний апарат політичного прогнозування: Синергетичний підхід в політиці. Моделювання в політичному прогнозуванні (Модель “Гонка озброєнь” Л.Ф.Річардсона. Теорія ігор [“дилема ув’язненого”]. Модель Е. Даунса.). Метод типового ідеалу М. Вебера.
2. Хід політичного прогнозування: Етапи політичного прогнозування. Обробка інформації після попереднього збору фактури. Межі прогнозування подій в політиці.
3. Методи прогнозу: Сценарії. Прогноз за аналогією. Прогноз за теорією вірогідності. Прогноз на основі причинних зв’язків. Прогноз на основі стійких тенденцій. Прогноз на основі врахування подій у визначеному напрямку. Прогноз на основі циклічного розвитку подій.

Тема 8 Загальнонаукові методи в політології.

1. Системний метод. Сфенографія Н.Лумана: Сутність системного методу. Метод спостереження за спостереженням Н.Лумана.
2. Логічний метод: Аналіз і синтез. Абстрагування. Конструктивізація. Ідеалізація. Дедукція й індукція.
3. Історичний метод: Конкретно-історичний підхід. Діалектика взаємозв’язку історичного і логічного методів. Методика ідентифікації особистості.
4. Використання психологічних знань в політології: Психоаналіз З.Фрейда. Психологічний метод у вивченні природи тоталітаризму, деструктивної політичної поведінки, політичної некрофільї.

Тема 9 Методи політичної аналітики.

1. Метод аналогії. Порівняльний метод в політології. Компаративний аналіз в політичних студіях. Типи порівнянь. Міфологічні й інтегральні порівняння. Врахування темпоральності. Основні типи досліджень порівняльної політології за Б. Петерсом. Проблема Гальтона.
2. Ситуативний метод: Біхевіористське підґрунтя ситуативного методу.
3. Інституційний метод: Опис та аналіз політичних структур, властивостей і взаємозв’язків як феноменів. Оцінка інститутів на основі національного та світового досвіду.
4. Метод мережі зв’язків в політичній аналітиці : Етапи аналізу мережі зв’язків. Категорії міцності асоціацій. Матриця асоціацій. Графічна побудова схеми мережі зв’язків.
5. Метод прийняття рішень: Центр прийняття рішень. Процес прийняття рішень. Політичне рішення. Реалізація рішень.
6. Методологія “воронки причинності”: “Воронка причинності” в працях Мічиганської школи як операційна схема для аналізу наслідків голосування. “Воронка причинності” в процесі детермінування прийняття рішень і

визначення впливів на формування політичних курсів. “Воронка причинності” в електоральних дослідженнях.

Тема 10 Обробка емпіричних даних в політологічному дослідженні.

1. Кодування в дослідженні: Номінальне, порядкове, інтервальне вимірювання. Книга кодів. Кодувальний бланк.
2. Опис даних: побудова таблиць, діаграм, гістограм: Порядкова таблиця. Лінійна діаграма. Секторна діаграма. Стовпчикова гістограма. Двостороння гістограма. Таблиця взаємної поєднаності ознак.
3. Статистичні методи для різних типів вимірювання: Аналіз одномірних розподілів (середня арифметична величина, дисперсія, частотний розподіл). Вимірювання для номінальних змінних (мода, коефіцієнт варіації). Вимірювання в порядкових змінних (медіана, квантільний ряд). Вимірювання для інтервальних змінних (середнє геометричне). Вивчення взаємозв'язків між двома змінними (λ , G, повна інверсія, повна згода, коефіцієнт кореляції Пірсона). Вивчення взаємозв'язків між декількома змінними.

II. Плани семінарських занять

Тема №1 Методологічна база політології

- 1) Методологічні парадигми політичної науки XIX – XX ст.:
 - а) Позитивізм;
 - б) Структурний функціоналізм;
 - в) Теорія конфліктів;
 - г) Біхевіоризм.
- 2) Марксизм. Світ-системний аналіз І.Валлерстейна.
- 3) Транзитологічні концепції в політології:
 - а) Неоінституціоналізм;
 - б) Сітьовий підхід в політології.

Рекомендована література

1. Бакун Л.А. Группы в политике. К истории развития американских теорий // Полис. – 1999. – №1. – С.162-167.
2. Бойко-Бойчук Л. Синергетика як методологічний підхід у дослідженнях соціальних наук // Людина і політика. – 2003. – №5. – С.56-63.
3. Бодуен Ж. Вступ до політології. – К.: Основи, 1995. – 174 с.
4. Венгеров А. Синергетика и политика // Общественные науки и современность. – 1993. – №4. – С.55-69.
5. Долженков О.О. Компаративний аналіз в політичних студіях // Правова держава. – 2000. – №2. – С.17-22.
6. Дубровський М., Дубровський І. Конфліктологія та соціальна сфера України: деякі питання методології // Нова політика. – 1997. – №2. – С. 58-61.
7. Дзюбо І.С., Циганков П.А. До питання про предмет політології // Український історичний журнал. – 1991. – №7. – С.48-56.
8. Дегтярев А.А. Методы политологических исследований // Вестник МГУ. Политические науки. – 1996. – №6. – С.55-66.

9. Елисеев С.М. Выйти из «Бермудского треугольника»: О методологии исследования посткоммунистических трансформаций // Полис. – 2002. – №6. – С.71-82.
10. Ильин М.В. Основные методологические проблемы сравнительной политологии // Полис. – 2001. – №6. – С.140-155.
11. Кабаченко А.П., Павлов Ю.М. Методологические и исторические основы современной политологии // Вестник Московского университета. Серия 12. Политические науки. – 1999. – №3. – С.116-129.
12. Казанцев А.А. О когнитивно-неоинституциональном подходе к изучению международных отношений // Полис. – 2003. – №1. – С.74-81.
13. Кутусь П. Методологічні засади світ-системного аналізу: парадигма Імануїла Валерстайна та його школи // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. – №1. – С.45-59.
14. Мангейм Дж.Б., Рич Р.К. Политология. Методы исследований. – М., 1997. – 544 с.
15. Методы изучения историко-правовых явлений / М.И. Настюк, М.В. Костицкий, П.Ф. Гураль, Б.И. Тищик. – Львов: Львовский ун-т, 1986. – 80 с.
16. Могильницкий Б.Г. Введение в методологию истории. – М.: Высшая школа, 1989. – 175 с.
17. Никитина А.Г. Историзм социально-политического явления. Отношения социологии и историографии в свете проблемы историзма // Полис. – 2000. – №5. – С.167-177.
18. Сартори Дж. Искажение концептов в сравнительной политологии // Полис. – 2003. – №3. – С.66-77; №4. – С.152 – 160; №5. – С.65-75.
19. Сморгунов Л.В. Сетевой подход к политике и управлению // Полис. – 2001. – №3. – С.103-112.
20. Тадевосян Э.В. Словарь-справочник по социологии и политологии. – М.: Знание, 1996. – 271 с.
21. Фавр П. Политическая наука во Франции // Полис. – 1996. – №6. – С.109-116.
22. Федун Л.А. О предмете и методе политологии // Социально-политические науки. – 1993. – №3.
23. Simontos D.K. Personality and Politics // Handbook of Personality Theory and Research / Edited Lawrence A. Perwin. – New York / London: The Guilford Press, 1990. – P.670-692.

Запитання і завдання для перевірки знань

1. Визначте актуальність позитивізму в політологічному дослідженні.
2. Як співвідноситься марксизм з сучасними методологічними засадами політології?
3. Назвіть особливості світ-системного аналізу І.Валлерстайна.
4. Оцініть роль біхевіористського вчення у становленні емпіричних досліджень в політології.
5. Розкрийте зміст теорії групової участі в політиці.
6. Які основні методологічні засади порівняльної політології?
7. Проаналізуйте основні засади неоінституціоналізму.
8. Яка роль сітьового підходу в політології?
9. Дайте визначення базових засад транзітології.

Методичні рекомендації

У процесі вивчення теми студентам необхідно оволодіти методологічною базою політичної науки, знати основні принципи і підходи методики наукового дослідження. Аналізуючи стан політології в другій половині XIX – першій

половині ХХ ст., рекомендуємо зупинитися на позитивістському вченні, структурному функціоналізмі, символічному інтеракціонізмі, теорії конфліктів і біхевіоризмі.

У зв'язку з історичними умовами розвитку нашої країни у вітчизняній науці традиційно сильними є позиції марксизму. Під час аналізу марксизму студентам необхідно розмежовувати класичне вчення К.Маркса і теоритичні підходи марксизму-ленінізму. Світ-системний аналіз І.Валерстайна є спробою осучаснення марксистського вчення у зв'язку з глобалізаційними процесами у світі.

У ході аналізу теоретичної спадщини політології в другій половині ХХ ст. особливу увагу пропонуємо звернути на транзітологічні концепції в політології, які значною мірою пристосовані до політичних умов постсоціалістичного простору. Студентам необхідно зосередитися на вивченні теорій групової участі в політиці, постмодернізму, неоінституціоналізму, сітьового підходу в політології та ін.

Тема 2. Джерельна база політологічного дослідження (2год.)

1. Вивчення літературних джерел. Бібліографічно-довідковий апарат в бібліотеках і архівах.
2. Використання ЗМІ в політологічному дослідженні.
3. Вербальний канал та виявлення дезінформації.
4. Джерела і застосування зведених даних.

Рекомендована література

1. Бюлетень Вищої Атестаційної Комісії України. Спеціальний випуск, 2000.
2. Барчук В.М. Основи наукових досліджень. Матеріали до вивчення курсу. – Івано-Франківськ, 2000. – 30 с.
3. Дегтярев А.А. Методы политологических исследований // Вестник МГУ. Политические науки. – 1996. – №6. – С.55-66.
4. Иванов Г.М., Коршунов А.М., Петров Ю.В. Методологические проблемы исторического познания. – М.: Высш. школа, 1981. – 296 с.
5. Козлова Н.Н. Методология анализа человеческих документов // Социс. – 2004. – №1. – С.14-26.
6. Мангейм Дж.Б., Рич Р.К. Политология. Методы исследований. – М., 1997. – 544 с.
7. Методы изучения историко-правовых явлений / М.И. Насток, М.В. Костицкий, П.Ф. Гураль, Б.И. Тищик. – Львов: Львовский ун-т, 1986. – 80 с.
8. Основные правила работы ведомственных архивов / под. ред. Ф.М. Ваганова. – М, 1987.
9. Почепцов Г. Паблик рилейшнз, или как успешно управлять общественным мнением. – М.: Центр, 1998. – 352 с.
10. Стратегія планування виборчої кампанії / Авт. кол. К.Пейн, К.Хед, Ш.О'Коннел. – К., 1997. – 103 с.

11. Тадевосян Э.В. Словарь-справочник по социологии и политологии. – М.: Знание, 1996. – 271 с.
12. Телешун С.О., Баронін А.С. Політична аналітика, прогнозування та політичні консультації. – К., 2001. – 112 с.

Запитання і завдання для перевірки знань

1. Визначте роль, яку відіграють довідково-бібліографічні довідники в пошуку джерельної бази дослідження.
2. Яка роль архівних матеріалів в політологічному дослідженні?
3. Назвіть основні правила цитування джерел.
4. Яка роль і значення статистичних даних в політологічних дослідженнях?
5. Особливості використання матеріалів ЗМІ в політологічному дослідженні.
6. Проаналізуйте особливості отримання інформації через інтернет-джерела.
7. Сформулюйте формулу закону розповсюдження чуток.
8. Назвіть типи зведених даних (в порядку зменшення їх валідності і надійності).
9. Які існують проблеми використання зведених даних?

Методичні рекомендації

Під час підготовки до семінарського заняття студентам необхідно навчитися ефективно і професійно працювати з джерельним матеріалом, науковою літературою, використовувати довідково-інформаційні видання, бібліографічно-довідковий апарат в бібліотеках і архівах. Важливе значення в науковому дослідженні має вміння цитувати джерела.

У праці політика і політолога неможливо уникнути використання ЗМІ. Студентам потрібно орієнтуватися в особливостях подання інформації на телебаченні, в пресі, радіо та в інтернет-джерелах, вміти визначати партійну і політичну належність ЗМІ. За умов відсутності автентичних документів з проблеми, яку ми досліджуємо, є необхідність у використанні вербального каналу інформації. Політологам потрібно проаналізувати специфіку чуток, виявляти і давати пояснення дезінформації.

В четвертому питанні важливо звернути увагу на дані, які характеризують групу чи співтовариство індивідів в сукупності (зведені дані), визначитися з їх джерелами, процесом збору та типологіями.

Тема 3. Технологія розробки програми політологічного дослідження (2год.)

1. Теоретична частина програми:
 - а) науково-організаційний менеджмент;
 - б) логічна послідовність дій при розробці програми.
2. Процедурно-методична частина:
 - а) вибірковий метод;
 - в) методи збору даних.
 - б) шкали вимірювань;
3. Організаційна частина програми:
 - а) робочий план;
 - в) правила роботи та етичні норми.
 - б) інструментарій для організації польового дослідження.;

Практичне завдання: Розробка програми наукового дослідження (плану-проспекту) кваліфікаційної (бакалаврської) роботи.

Рекомендована література

1. Головаха Є. Критерії і формули політичного успіху: методи вимірювання і результати дослідження актуального і потенційного успіху політичних лідерів України // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – №2. – С.86-99.
2. Дегтярев А.А. Методы политологических исследований // Вестник МГУ. Политические науки. – 1996. – №6. – С.55-66.
3. Как провести социологическое исследование: В помощь идеологическому активу / Под ред. М.К.Горшкова и Ф.Э.Шереги. – М.: Политиздат, 1985. – 223 с.
4. Капитонов Э.А. Социология XX века: История и технология. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. – 512 с.
5. Мангейм Дж.Б., Рич Р.К. Политология. Методы исследований. – М., 1997. – 544 с.
6. Методы изучения историко-правовых явлений / М.И. Настюк, М.В. Костицкий, П.Ф. Гураль, Б.И. Тищик. – Львов: Львовский ун-т, 1986. – 80 с.
7. Паніна Н. Вимірювання в соціології та принципи застосування тестів у масових опитуваннях // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. – №1-2. – С.53-68.
8. Соціологія: Підр. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. В.Г. Городяненка. – К.: Академія, 2002. – 560 с.
9. Соціологія: Підр. / За заг. ред. В.П.Андрущенка, М.І.Горлача. – Харків-Київ, 1998. – 624 с.
10. Соціологія: Матеріали до лекційного курсу / В.М.Піча, О.М.Семашко, Н.Й.Черниш та ін. – К.: Заповіт, 1996. – 344 с.
11. Телешун С.О., Баронін А.С. Політична аналітика, прогнозування та політичні консультації. – К., 2001. – 112 с.
12. Тадевосян Э.В. Словарь-справочник по социологии и политологии. – М.: Знание, 1996. – 271 с.

Запитання і завдання для перевірки знань

1. Яку роль виконує науково-організаційний менеджмент під час розробки програми політологічного дослідження?
2. В чому полягає інформаційно-пошукова робота в процесі розробки програми дослідження?
3. Як відбувається інтерпретація і операціоналізація понять?
4. Яка логічна послідовність дій при розробці програми політологічного дослідження?
5. Як відбувається побудова гіпотез?
6. Оцініть роль процедурно-методичної частини розробки програми політологічного дослідження.
7. Опишіть процедуру формування вибірки в політологічному дослідженні.
8. Що включає інструментарій для організації польового дослідження?
9. Назвіть основні правила роботи й етичні норми в політологічному дослідженні.

Методичні рекомендації

Створення загальної концепції дослідницького проекту, що включає поетапне програмування і правила процедур науково-практичної діяльності, є необхідним в процесі здійснення наукового дослідження. Практика доводить, що на розробку програми йде значно більше часу, ніж на проведення дослідження.

Програма політологічного дослідження дозволяє визначати наукову проблему і підготувати основи для її реалізації, намітити основні способи збору даних і опису результатів, а також спланувати діяльність дослідницького колективу на всіх етапах роботи.

Студентам під час підготовки до семінарського заняття рекомендуємо уважно підійти до вичення етапів створення програми політологічного дослідження, на конкретних прикладах спробувати визначити тип вибірки і методи збору й аналізу вихідних даних. Успіх наукового дослідження визначається також створенням ефективного робочого плану та інструментарію для організації польового дослідження. Важливе значення також має вивчення студентами етичних норм, яких потрібно дотримуватися під час дослідження.

Тема 4. Методи емпіричного рівня в політологічному дослідженні (4 год.)

1. Спостереження.
2. Опитування:
 - а) анкетування;
 - б) інтерв'ю;
 - в) соціометричне опитування;
 - г) експертне опитування;
 - д) масові соціологічні опитування в виборчих технологіях.
3. Експеримент.

Практичне завдання: Розробка анкети соціологічного опитування “Проблеми міста Івано-Франківська”.

Рекомендована література

1. Дегтярев А.А. Методы политологических исследований // Вестник МГУ. Политические науки. – 1996. – №6. – С.55-66.
2. Как провести социологическое исследование: В помощь идеологическому активу / Под ред. М.К.Горшкова и Ф.Э.Шереги. – М.: Политиздат, 1985. – 223 с.
3. Капитонов Э.А. Социология XX века: История и технология. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. – 512 с.
4. Куракіна В. Концепція запитання у фокусованих групових інтерв'ю // Філософська і соціологічна думка. – 1996. – №5-6. – С.97-108.
5. Лагун А.Е. Невербальное поведение: К методике использования в социологическом исследовании // Социс. – 2004. – №2. – С.115-123.
6. Лаба Л.Я. Способы интеграции качественных и количественных методов // Социс. – 2004. – №2. – С.124-129.
7. Луман Н. Сфенографія // Філософська думка. – 2003. – №3. – С.81-97.
8. Мангейм Дж.Б., Рич Р.К. Политология. Методы исследований. – М., 1997. – 544 с.
9. Матвієнко В.Я. Соціальні технології. – К.: Українські пропілеї, 2001. – 446 с.

10. Методы изучения историко-правовых явлений / М.И. Настюк, М.В. Костицкий, П.Ф. Гураль, Б.И. Тищик. – Львов: Львовский ун-т, 1986. – 80 с.
11. Міщенко М. Дослідження впливу інтерв'юєра на відповіді респондента: результати методичного експерименту // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004. – №1. – С.129-134.
12. Паніна Н. Вимірювання в соціології та принципи застосування тестів у масових опитуваннях // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. – №1-2. – С.53-68.
13. Петров О., Полторак В. Опитувальні технології у виборчій кампанії // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. – №4-5. – С.56-75.
14. Садоха О. У перспективах спостереження // Філософська думка. – 2003. – №3. – С.74-80.
15. Сартори Дж. Искажение концептов в сравнительной политологии // Полис. – 2003. – №3. – С.66-77; №4. – С.152 – 160.
16. Соціологія: Підр. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. В.Г. Городяненка. – К.: Академія, 2002. – 560 с.
17. Соціологія: Підр. / За заг. ред. В.П. Андрущенко, М.І. Горлача. – Харків-Київ, 1998. – 624 с.
18. Стратегія планування виборчої кампанії / Авт. кол. К.Пейн, К.Хед, Ш.О'Коннел. – К., 1997. – 103 с.

Запитання і завдання для перевірки знань

1. Назвіть відмінності включеного і невключеного спостереження.
2. Які особливості експертного опитування?
3. Яка роль масових соціологічних опитувань у виборчих технологіях?
4. Назвіть переваги анкетування й інтерв'ювання.
5. Перелічіть особливості фокусованих групових інтерв'ю.
6. Яка роль тестів у масових опитуваннях?
7. В чому полягає різниця під час проведення лабораторного і польового експерименту?
8. Назвіть засоби, які використовуються для стимулювання інтерв'ю.
9. Яка роль і значення пілотажного опитування?

Методичні рекомендації

Методи емпіричного рівня в політологічному дослідженні є базовими, вони ефективно відображають ставлення суспільства до політичних процесів і діяльності. Спостереження, анкетування, інтерв'ювання, експеримент, експертне опитування дають можливість за короткий термін дати оцінку політичним симпатіям нації і перспективам політичних процесів.

Роль спостереження та експерименту важлива для вивчення політичної діяльності на довгострокову перспективу, експертне опитування незамінне для кваліфікованої оцінки подій в умовах нестачі фінансових ресурсів або часу. Анкетування та інтерв'ювання відображає політичні симпатії суспільства і відіграє значну роль у виборчих технологіях.

Студентам важливо вміти класифікувати питання, які використовуються в процесі опитування (за змістом, формою, за структурою, функціями), знати принципи розташування питань в анкеті, процеси кодування, розрізняти

переваги анкетування та інтерв'ювання. Потрібно звернути увагу, на те що в сучасних соціологічних дослідженнях все більшу роль відіграють фокусовані групові інтерв'ю. Крім того, опитування громадської думки відіграють, безумовно, важливу роль в процесі масових виборчих технологій.

Під час підготовки до семінарського заняття неможливо зігнорувати методи вимірювання актуального і потенційного успіху політичних лідерів України, вміти використовувати в практичній політологічній діяльності емпіричні методи дослідження.

Тема 5. Використання контент-аналізу в політологічному дослідженні (2 год.)

1. Класифікація видів документів.
2. Методика використання контент-аналізу.
3. Політичний лідер в світлі контент-аналізу.

Практичне завдання: Аналіз інтерв'ю політичного лідера (лінгвістично-психологічний метод).

Рекомендована література

1. Беззуб'як М.Й. Дослідження політичних відносин методом контент-аналізу. Автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук (23.00.01. – теорія та історія політичної науки). – К., 2003.
2. Головинський К. “Творчий марксист”. Методи лінгвістично-психологічного аналізу текстів політичних лідерів (на прикладі текстів виступів Голови ВР України О. Мороза) // Нова політика. – 1997. – №5. – С.35-45.
3. Головинський К. “Експансіоніст” та “впливовий лідер”: політичні діячі у дзеркалі лінгвістично-психологічного аналізу (Є.Марчук та П.Лазаренко) // Нова політика. – 1998. – №2. – С.52-57.
4. Дегтярев А.А. Методы политологических исследований // Вестник МГУ. Политические науки. – 1996. – №6. – С.55-66.
5. Завершинский К.Ф. Методологическая комплементарность в исследовании символических матриц динамики политических институтов (концепт-анализ) // Полис. – 2003. – №1. – С.39-49.
6. Как провести социологическое исследование: В помощь идеологическому активу / Под ред. М.К.Горшкова и Ф.Э.Шереги. – М.: Политиздат, 1985. – 223 с.
7. Капитонов Э.А. Социология XX века: История и технология. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. – 512 с.
8. Мангейм Дж.Б., Рич Р.К. Политология. Методы исследований. – М., 1997. – 544 с.
9. Методы изучения историко-правовых явлений / М.И. Настюк, М.В. Костицкий, П.Ф. Гураль, Б.И. Тищик. – Львов: Львовский ун-т, 1986. – 80 с.
10. Осін В.В. Контент-аналіз як засіб конституювання та відтворення політичної науки. Автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. – Дніпропетровськ, 2003.
11. Попович М. Поняття “дискурс” у метафоричному та логіко-лінгвістичному розумінні // Філософська думка. – 2003. – №1. – С.27-36.

12. Сартори Дж. Искажение концептов в сравнительной политологии // Полис. – 2003. – №3. – С.66-77; №4. – С.152 – 160; №5. – С.65-75.
13. Телешун С.О., Баронін А.С. Політична аналітика, прогнозування та політичні консультації. – К., 2001. – 112 с.
14. Шевченко А.Ю. Дискурс-анализ политических медиа-текстов // Полис. – 2002. – №6. – С.18-23.

Запитання і завдання для перевірки знань

1. Назвіть поділ інформаційних джерел за Дж.Мангеймом та Р.К.Річем.
2. Які особливості Q-сортування?
3. В чому полягає суть шкалування методом парного порівняння?
4. Розкрийте зміст концепт-аналізу.
5. Які відмінності між кількісним і якісним контент-аналізом?
6. Розкрийте особливості контекстологічного аналізу.
7. Як відбувається дискурс політичних медіа-текстів?
8. В чому сенс когнітивного картування і двофакторного варіанту контент-аналізу?
9. Як використовується в політичній науці лінгвістично-психологічний аналіз?

Методичні рекомендації

Використання контент-аналізу та інших методів роботи з інформаційними джерелами в політичній науці надає можливість досліджувати політичні явища і процеси за допомогою систематичної числової обробки, оцінки, інтерпретації форми і змісту інформаційних матеріалів. Студентам необхідно оволодіти інструментарієм контент-аналізу, навчитися розрізняти і використовувати кількісний і якісний контент-аналіз. Значну увагу слід приділити контекстологічному аналізу, який важливий під час моніторингу великих обсягів інформації і базується на знаходженні контекстів використання слів.

Традиційний контент-аналіз залишає невирішеним питання про механізми і форми впливу політичних медіа-текстів на аудиторію, а тому студентам важливо звернути увагу на дискурс-аналіз. Для отримання адекватного знання про події потрібно з допомогою концепту співвіднести авторське бачення з відповідним ідейним контекстом нормативного словника епохи. Політичний лідер в світлі контент-аналізу розкривається через використання лінгвістично-психологічного методу, когнітивного картування та двофакторного варіанту контент-аналізу.

Тема 6. Поняття та сутність політичного прогнозу (2 год)

1. Теоретичний апарат політичного прогнозування.
2. Етапи політичного прогнозування.
3. Методи прогнозу.

Практичне завдання: Прогноз результатів майбутніх президентських виборів 2004 р. в Україні (рекомендується використання сценаріїв, методів прогнозу за ана-

логією, за теорією вірогідності, на основі причинних зв'язків, на основі стійких тенденцій, на основі врахування подій у визначеному напрямку).

Рекомендована література

1. Венгеров А. Синергетика и политика // *Общественные науки и современность*. – 1993. – №4. – С.55-69.
2. Горбатенко В. Паринципи, методи і основні етапи політичного прогнозування // *Людина і політика*. – 2003. – №5. – С.46-55.
3. Горбатенко В. «Аналіз майбутнього» та його роль в управлінні соціально-політичними процесами // *Політичний менеджмент*. – 2004. – №1. – С.30-40.
4. Дегтярев А.А. Методы политологических исследований // *Вестник МГУ. Политические науки*. – 1996. – №6. – С.55-66.
5. Как провести социологическое исследование: В помощь идеологическому активу / Под ред. М.К.Горшкова и Ф.Э.Шереги. – М.: Политиздат, 1985. – 223 с.
6. Краснов Б.И. Политическое прогнозирование // *Социально-политический журнал*. – 1994. – №11-12.
7. Краснов Б.И. Анализ политической ситуации. Метод сценариев // *Социально-политический журнал*. – 1997. – №5.
8. Лазоренко О.В., Лазоренко О.О. Теорія політології. Навч. посібн. – К.: Вища школа, 1996. – 179 с.
9. Мангейм Дж.Б., Рич Р.К. Политология. Методы исследований. – М., 1997. – 544 с.
10. Методы изучения историко-правовых явлений / М.И. Настюк, М.В. Костицкий, П.Ф. Гураль, Б.И. Тищик. – Львов: Львовский ун-т, 1986. – 80 с.
11. Тадевосян Э.В. Словарь-справочник по социологии и политологии. – М.: Знание, 1996. – 271 с.
12. Телешун С.О., Баронін А.С. Політична аналітика, прогнозування та політичні консультації. – К., 2001. – 112 с.

Запитання і завдання для перевірки знань

1. Дайте оцінку синергетичному підходу в політиці.
2. Які межі прогнозування в політиці?
3. Назвіть етапи політичного прогнозування.
4. Охарактеризуйте методики політичного прогнозування.
5. Назвіть перспективи використання моделювання в політології.
6. Охарактеризуйте процес моделювання.
7. Назвіть приклади використання моделі гонки озброєнь.
8. Як використовується в політології теорія ігор.
9. В чому полягає зміст моделі Даунса?

Методичні рекомендації

У політичних дослідженнях важливе значення має політичне прогнозування, що дає можливість зробити висновок про майбутнє політичного процесу на основі загальної тенденції його розвитку. Крім вивчення теоретичного апарату, етапів прогнозування та основ синергетики, студентам необхідно звернути увагу на конкретні прогностичні методики (сценарій, прогноз за аналогією, прогноз за теорією вірогідності, прогноз на основі

причинних зв'язків, прогноз на основі теорії вірогідності, прогноз на основі стійких тенденцій тощо.

Одним з найчастіше застосовуваних в останній час методів прогнозування політики є моделювання, яке здатне оперувати сутностями більш високого рівня складності, ніж звичайна мова. Рекомендуємо звернути увагу на модель Л.Ф.Річардсона “гонка озброєнь”, “дилему ув'язненого” з теорії ігор, модель Е.Даунса, на моделі очікуваної корисності і оптимізації.

Тема 7. Загальнонаукові методи в політології **(2 год)**

1. Системний метод. Сфенографія Н.Лумана.
2. Логічний метод.
3. Історичний метод. Методика ідентифікації особистості.
4. Використання психологічних знань в політології.

Рекомендована література

1. Варзар І. Про політичну науку слово правдиве промовимо, – не апологетичне, а історіологічне // Нова політика. – 1997. – №3. – С.46-50.
2. Дегтярев А.А. Методы политологических исследований // Вестник МГУ. Политические науки. – 1996. – №6. – С.55-66.
3. Иванов Г.М., Коршунов А.М., Петров Ю.В. Методологические проблемы исторического познания. – М.: Высш. школа, 1981. – 296 с.
4. Луман Н. Сфенографія // Філософська думка. – 2003. – №3. – С.81-97.
5. Мангейм Дж.Б., Рич Р.К. Политология. Методы исследований. – М., 1997. – 544 с.
6. Методы изучения историко-правовых явлений / М.И. Настюк, М.В. Костицкий, П.Ф. Гураль, Б.И. Тищик. – Львов: Львовский ун-т, 1986. – 80 с.
7. Мухаев Р.Т. Политология: учебник для студентов юрид. и гуманитар. ф-тов. – М.: Приор, 1997. – 400 с.
8. Никитина А.Г. Историзм социально-политического явления. Отношения социологии и историографии в свете проблемы историзма // Полис. – 2000. – №5. – С.167-177.
9. Павлов Ю.В. Критика принципу історизму в контексті філософії постмодернізму. Автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук. – Київ, 2003 – 20 с.
10. Поппер К. Злиденність історизму. – К.: Абрис, 1994. – 192 с.
11. Пронштейн А.П., Данилевский И.Н. Вопросы теории и методики исторического исследования. – М.: Высшая школа, 1986. – 208 с.
12. Садох О. У перспективах спостереження // Філософська думка. – 2003. – №3. – С.74-80.
13. Сунгуров А.Ю. Хронотоп как инструмент регионального политического анализа // Полис. – 2003. – №6. – С.62-70.
14. Телешун С.О., Баронін А.С. Політична аналітика, прогнозування та політичні консультації. – К., 2001. – 112 с.
15. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної науки): Підручник. – К.: Либідь, 2002. – 576 с.

16. Чихарев И.А. Хронополитические исследования: опыт синтеза // Полис. – 2003. – №6. – С.50-61.
17. Simontos D.K. Personality and Politics // Handbook of Personality Theory and Research / Edited Lawrence A. Perwin. – New York / London: The Guilford Press, 1990. – S.670-692.

Запитання і завдання для перевірки знань

1. Яка роль системного методу в розгляді державних і політико-правових утворень?
2. Розкрийте зміст методу спостереження за спостереженням Н.Лумана.
3. Визначте відмінності між історіологічним та історичним методами.
4. Як використовується методика ідентифікації особистості в дослідженні історії політичних вчень?
5. Що розуміється під конкретно-історичним підходом до дослідження політичних явищ?
6. Яка роль логічного методу в політології?
7. Назвіть основні положення логічного методу, що використовуються в політології.
8. Як з політичною наукою пов'язаний біхевіоризм та психоаналіз З.Фрейда?
9. Як використовуються психологічні знання у виявленні природи тоталітаризму, деструктивної політичної поведінки, політичної некрофільї?

Методичні рекомендації

Студентам важливо ознайомитися з основними положеннями системного методу, який полегшує пошук конкретних наукових істин, дозволяє уникнути помилок в тлумаченні деяких виразів і формулювань в листах чи виступах державних діячів і учених.

Роль історичного і логічного методу, які взаємопов'язані діалектичним зв'язком, особливо важлива в сенсі використання загальнонаукових принципів і законів і в процесі вивчення історії політичних процесів і вчень. До того ж зближення культур, розвиток глобальних інтересів, ідеалів дозволяє співставити політичні процеси, інститути різних держав, що відносяться до різних історичних періодів. В той же час психологічні методи в політології використовуються неповною мірою. Перед студентами стоїть завдання засвоїти можливості застосування біхевіористського вчення та психоаналізу З.Фрейда в політичній науці.

Тема 8. Методи політичної аналітики (2 год)

1. Метод аналогії. Порівняльний метод в політології.
2. Воронка причинності.
3. Ситуативний метод.
4. Інституційний метод.
5. Метод мережі зв'язків в політичній аналітиці.
6. Метод прийняття рішень.

Рекомендована література

1. Брегеда А.Ю. Основи політології: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2000. – 312 с.

2. Долженков О.О. Компаративний аналіз в політичних студіях // Правова держава. – 2000. – №2. – С.17-22.
3. Дегтярев А.А. Методы политологических исследований // Вестник МГУ. Политические науки. – 1996. – №6. – С.55-66.
4. Ильин М.В. Основные методологические проблемы сравнительной политологии // Полис. – 2001. – №6. – С.140-155.
5. Инструментарий политолога: «воронка причинности» // Полис. – 2002. – №5. – С.43-46.
6. Лебедева М.М. “Воронка причинности” при исследовании мировых политических процессов // Полис. – 2002. – №5. – С.60-63.
7. Мангейм Дж.Б., Рич Р.К. Политология. Методы исследований. – М., 1997. – 544 с.
8. Мелешкина Е.Ю. “Воронка причинности” в электоральных исследованиях // Полис. – 2002. – №5. – С.47-53.
9. Мельвиль А.Ю. Методология «воронки причинности» как промежуточный синтез «структуры и агента» в анализе демократических транзитов // Полис. – 2002. – №5. – С.54-59.
10. Методы изучения историко-правовых явлений / М.И. Настюк, М.В. Костицкий, П.Ф. Гураль, Б.И. Тищик. – Львов: Львовский ун-т, 1986. – 80 с.
11. Політологія / За ред. О.І. Семківа. – Львів: Світ, 1993. – 576 с.
12. Телешун С.О., Баронін А.С. Політична аналітика, прогнозування та політичні консультації. – К., 2001. – 112 с.
13. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної науки): Підручник. – К.: Либідь, 2002. – 576 с.

Запитання і завдання для перевірки знань

1. Як використовується метод аналогії в політичній аналітиці?
2. Які типи порівнянь ви знаєте?
3. Які основні вимоги ставляться до об'єктів компаративістського аналізу?
4. Проаналізуйте так звану проблему Гальтона.
5. Визначте особливості інституційного методу.
6. Які є етапи аналізу в методі мережі зв'язків?
7. Проаналізуйте метод прийняття рішень за О.І.Семківим.
8. Яке практичне значення методу “типового ідеалу” М.Вебера?
9. Охарактеризуйте послідовність подій всередині воронки причинності.
10. Які межі застосування “воронки причинності” в політології?

Методичні рекомендації

Використання методу аналогії дає можливість отримати знання в сфері політики в ході розгляду будь-якого об'єкту, що переноситься на менш вивчений, подібний за своїми характеристиками, якостями об'єкт. Для майбутнього політолога також важливо оволодіти компаративним аналізом, що відображає в людській свідомості реальні відносини тотожності та різності, які існують між предметами та явищами оточуючого світу, та визначати допустимі умови для порівнянь.

Ситуативний метод базується на біхевіористських теоріях, але дозволяє врахувати всі перманентні та тимчасові, об'єктивні та суб'єктивні умови та

обставини, що створюють конкретні політичні процеси. Натомість інституційний метод є найбільш рельєфним проявом феноменологічного підходу в політології і базується на спостереженні, описі та аналізі політичних структур, властивостей як феноменів.

Студентам під час підготовки до семінарського заняття також необхідно навчитися графічно представляти асоціації між людьми й організаціями, застосовуючи матрицю асоціацій і схему мережі зв'язків. Рекомендуємо звернути увагу на метод прийняття рішень і метод “типового ідеалу” М.Вебера, які претендують на універсальність.

Важливе практичне значення має метафора “воронка причинності” так званої Мічіганської школи, що дозволила американським політологам створити операційну схему для аналізу причин того чи іншого наслідку голосування з врахуванням цілого набору різних факторів.

III. Програмові вимоги з курсу “Методика і техніка політологічних досліджень”

1. Організація творчої діяльності.
2. Загальна схема наукового дослідження.
3. Особливості наукового дослідження.
4. Позитивістські концепції в політології.
5. Теорія конфліктів в політології.
6. Біхевіоризм в політології.
7. Основи марксистської парадигми.
8. Світ-системний аналіз І.Валлерстейна.
9. Структурно-функціоналістський підхід в політології.
10. Транзітологічні концепції в політології.
11. Теорія групової участі в політиці.
12. Неоінституціоналізм в політології.
13. Сітьовий підхід в політології.
14. Довідково-інформаційні видання та бібліографічно-довідковий апарат в бібліотеках.
15. Довідково-інформаційні видання та бібліографічно-довідковий апарат в архівах.
16. Цитування джерел в політологічному дослідженні.
17. Використання ЗМІ в політологічному дослідженні.
18. Інтернет-джерела в політологічному дослідженні.
19. Джерела і застосування зведених даних.
20. Вербальний канал та виявлення дезінформації.
21. Науково-організаційний менеджмент під час розробки програми політологічного дослідження.
22. Логічна послідовність дій при розробці програми політологічного дослідження.

23. Постановка дослідницької проблеми під час розробки програми політологічної роботи.
24. Розробка концепції політологічного дослідження.
25. Інтерпретація та операціоналізація понять під час розробки програми політологічного дослідження.
26. Побудова гіпотез в політологічному дослідженні.
27. Процедурно-методична частина програми політологічного дослідження.
28. Вибірковий метод в політологічному дослідженні.
29. Шкали вимірювань.
30. Робочий план програми політологічного дослідження.
31. Інструментарій для організації польового дослідження.
32. Правила роботи та етичні норми проведення соціологічних досліджень.
33. Спостереження в політологічному дослідженні.
34. Включене і невключене спостереження.
35. Стандартизоване і нестандартизоване спостереження.
36. Анкетування в політологічному дослідженні.
37. Інтерв'ю в політологічному дослідженні.
38. Телефонне інтерв'ю.
39. Поштове інтерв'ю.
40. Соціометричне опитування.
41. Тести у масових опитуваннях.
42. Експертне опитування.
43. Процедура опитування експертів.
44. Метод експертного прогнозу “дельфійська техніка”.
45. Види запитань і композиція анкети.
46. Кодування в політологічному дослідженні.
47. Фокусовані групові інтерв'ю.
48. Пілотажне дослідження.
49. Індекс явища, що вивчають в тестуванні.
50. Масові соціологічні опитування в виборчих технологіях.
51. Методи вимірювання політичного успіху.
52. Показник політичної реалізованості лідера.
53. Показник актуального політичного успіху лідера.
54. Польовий та лабораторний експеримент.
55. Лінійний та паралельний експеримент.
56. Класифікація видів документів в політології.
57. Поділ інформаційних джерел за Дж.Б.Мангеймом – Р.К.Річем.
58. Кількісний контент-аналіз.
59. Якісний контент-аналіз.
60. Контекстологічний аналіз.
61. Школа еволюційного концепт-аналізу.
62. Q-сортування в контент-аналіз.
63. Шкалування методом парного порівняння в контент-аналізі.
64. Структурний контент-аналіз.
65. Дискурс-аналіз політичних медіа-текстів.

66. Політичний лідер в світлі контент-аналізу.
67. Лінгвістично-психологічний метод в дослідженнях політичних лідерів.
68. Операційне кодування та когнітивне картування в політології.
69. Двофакторний варіант контент-аналізу.
70. Синергетичний підхід в політиці.
71. Модель “Гонка озброєнь” Л.Ф.Річардсона в політичному прогнозуванні.
72. Теорія ігор [“дилема ув’язненого”] в політичному прогнозуванні.
73. Модель Е. Даунса в політичному прогнозуванні.
74. Метод типового ідеалу М. Вебера.
75. Етапи політичного прогнозування.
76. Межі прогнозування подій в політиці.
77. Методи прогнозування.
78. Сутність системного методу.
79. Метод спостереження за спостереженням Н.Лумана.
80. Логічний метод.
81. Використання психологічних знань в політології.
82. Історичний метод.
83. Діалектика взаємозв’язку історичного і логічного методів.
84. Методика ідентифікації особистості.
85. Метод аналогії.
86. Порівняльний метод в політології.
87. Компаративний аналіз в політичних студіях.
88. Типи порівнянь.
89. Врахування темпоральності в порівняльному методі.
90. Основні типи досліджень порівняльної політології за Б. Петерсом.
91. Проблема Гальтона в порівняльних дослідженнях.
92. Ситуативний метод в політології.
93. Опис та аналіз політичних структур, властивостей і взаємозв’язків як феноменів в інституційному методі.
94. Метод мережі зв’язків в політичній аналітиці.
95. Етапи аналізу мережі зв’язків.
96. Матриця асоціацій в методі мережі зв’язків.
97. Графічна побудова схеми мережі зв’язків.
98. Метод прийняття рішень.
99. Методологія “воронки причинності”.
100. “Воронка причинності” в працях Мічіганської школи як операційна схема для аналізу наслідків голосування.
101. “Воронка причинності” в процесі детермінування прийняття рішень і визначення впливів на формування політичних курсів.
102. “Воронка причинності” в електоральних дослідженнях.
103. Опис даних: побудова таблиць, діаграм, гістограм.
104. Статистичні методи для різних типів вимірювання.

IV. Список рекомендованої літератури до курсу

1. Барчук В.М. Основи наукових досліджень. Матеріали до вивчення курсу. – Івано-Франківськ, 2000. – 30 с.
2. Бакун Л.А. Группы в политике. К истории развития американских теорий // Полис. – 1999. – №1. – С.162-167.
3. Беззуб'як М.Й. Дослідження політичних відносин методом контент-аналізу Автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук (23.00.01. – теорія та історія політичної науки). – К., 2003.
4. Бодуен Ж. Вступ до політології. – К.: Основи, 1995. – 174 с.
5. Бойко-Бойчук Л. Синергетика як методологічний підхід у дослідженнях соціальних наук // Людина і політика. – 2003. – №5. – С.56-63.
6. Брегеда А.Ю. Основи політології: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2000. – 312 с.
7. Варзар І. Про політичну науку слово правдиве промовимо, – не апологетичне, а історіологічне // Нова політика. – 1997. – №3. – С.46-50.
8. Венгеров А. Синергетика и политика // Общественные науки и современность. – 1993. – №4. – С.55-69.
9. Гелей С.Д., Рутар С.М. Політологія: Навч. посібн. – 4-те вид., перероб. і доп., – Львів: Світ, 2001. – 384 с.
10. Головаха Є. Критерії і формули політичного успіху: методи вимірювання і результати дослідження актуального і потенційного успіху політичних лідерів України // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – №2. – С.86-99.
11. Головинський К. “Творчий марксист”. Методи лінгвістично-психологічного аналізу текстів політичних лідерів (на прикладі текстів виступів Голови ВР України О. Мороза) // Нова політика. – 1997. – №5. – С.35-45.
12. Головинський К. “Експансіоніст” та “впливовий лідер”: політичні діячі у дзеркалі лінгвістично-психологічного аналізу (Є.Марчук та П.Лазаренко) // Нова політика. – 1998. – №2. – С.52-57.
13. Горбатенко В. Паринципи, методи і основні етапи політичного прогнозування // Людина і політика. – 2003. – №5. – С.46-55.
14. Горбатенко В. «Аналіз майбутнього» та його роль в управлінні соціально-політичними процесами // Політичний менеджмент. – 2004. – №1. – С.30-40.
15. Давыдов А.А. Вейвлет-анализ социальных процессов // Социс. – 2003. – №11. – С.89-101.
16. Дегтярев А.А. Методы политологических исследований // Вестник МГУ. Политические науки. – 1996. – №6. – С.55-66.
17. Дубровський М., Дубровський І. Конфліктологія та соціальна сфера України: деякі питання методології // Нова політика. – 1997. – №2. – С. 58-61.
18. Дзюбко І.С., Циганков П.А. До питання про предмет політології // Український історичний журнал. – 1991. – №7. – С.48-56.
19. Завершинский К.Ф. Методологическая комплементарность в исследовании символических матриц динамики политических институтов (концепт-анализ) // Полис. – 2003. – №1. – С.39-49.
20. Елисеев С.М. Выйти из «Бермудского треугольника»: О методологии исследования посткоммунистических трансформаций // Полис. – 2002. – №6. – С.71-82.

- 21.Иванов Г.М., Коршунов А.М., Петров Ю.В. Методологические проблемы исторического познания. – М.: Высш. школа, 1981. – 296 с.
- 22.Ильин М.В. Основные методологические проблемы сравнительной политологии // Полис. – 2001. – №6. – С.140-155.
- 23.Инструментарий политолога: «воронка причинности» // Полис. – 2002. – №5. – С.43-46.
- 24.Кабаченко А.П., Павлов Ю.М. Методологические и исторические основы современной политологии // Вестник Московского университета. Серия 12. Политические науки. – 1999. – №3. – С.116-129.
- 25.Казанцев А.А. О когнитивно-неоинституциональном подходе к изучению международных отношений // Полис. – 2003. – №1. – С.74-81.
- 26.Как провести социологическое исследование: В помощь идеологическому активу / Под ред. М.К.Горшкова и Ф.Э.Шереги. – М.: Политиздат, 1985. – 223 с.
- 27.Капитонов Э.А. Социология XX века: История и технология. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. – 512 с.
- 28.Козлова Н.Н. Методология анализа человеческих документов // Социс. – 2004. – №1. – С.14-26.
- 29.Краснов Б.И. Политическое прогнозирование // Социально-политический журнал. – 1994. – №11-12.
- 30.Краснов Б.И. Анализ политической ситуации. Метод сценариев. // Социально-политический журнал. – 1997. – №5.
- 31.Куракіна В. Концепція запитання у фокусованих групових інтерв'ю // Філософська і соціологічна думка. – 1996. – №5-6. – С.97-108.
- 32.Кутуев П. Методологічні засади світ-системного аналізу: парадигма Імануїла Валерстайна та його школи // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. – №1. – С.45-59.
- 33.Лазоренко О.В., Лазоренко О.О. Теорія політології. Навч. посібн. – К.: Вища школа, 1996. – 179 с.
- 34.Лаба Л.Я. Способы интеграции качественных и количественных методов // Социс. – 2004. – №2. – С.124-129.
- 35.Лагун А.Е. Невербальное поведение: К методике использования в социологическом исследовании // Социс. – 2004. – №2. – С.115-123.
- 36.Лебедева М.М. “Воронка причинности” при исследовании мировых политических процессов // Полис. – 2002. – №5. – С.60-63.
- 37.Луман Н. Сфенографія // Філософська думка. – 2003. – №3. – С.81-97.
- 38.Мангейм Дж.Б., Рич Р.К. Политология. Методы исследований. – М., 1997. – 544 с.
- 39.Матвієнко В.Я. Соціальні технології. – К.: Українські пропілеї, 2001. – 446 с.
- 40.Мелешкина Е.Ю. “Воронка причинности” в электоральных исследованиях // Полис. – 2002. – №5. – С.47-53.
- 41.Мельвиль А.Ю. Методология «воронки причинности» как промежуточный синтез «структуры и агента» в анализе демократических транзитов // Полис. – 2002. – №5. – С.54-59.

42. Методы изучения историко-правовых явлений / М.И. Настюк, М.В. Костицкий, П.Ф. Гураль, Б.И. Тищик. – Львов: Львовский ун-т, 1986. – 80 с.
43. Міщенко М. Дослідження впливу інтерв'юєра на відповіді респондента: результати методичного експерименту // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004. – №1. – С.129-134.
44. Могильницкий Б.Г. Введение в методологию истории. – М.: Высшая школа, 1989. – 175 с.
45. Мухаев Р.Т. Политология: учебник для студентов юрид. и гуманитар. ф-тов. – М.: Приор, 1997. – 400 с.
46. Никитина А.Г. Историзм социально-политического явления. Отношения социологии и историографии в свете проблемы историзма // Полис. – 2000. – №5. – С.167-177.
47. Осін В.В. Контент-аналіз як засіб конститування та відтворення політичної науки. Автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. – Дніпропетровськ, 2003.
48. Павлов Ю.В. Критика принципу історизму в контексті філософії постмодернізму. Автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук. – Київ, 2003 – 20 с.
49. Паніна Н. Вимірювання в соціології та принципи застосування тестів у масових опитуваннях // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. – №1-2. – С.53-68.
50. Петров О., Полторак В. Опитувальні технології у виборчій кампанії // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. – №4-5. – С.56-75.
51. Політологія / За ред. О.І. Семківа. – Львів: Світ, 1993. – 576 с.
52. Попович М. Поняття “дискурс” у метафоричному та логіко-лінгвістичному розумінні // Філософська думка. – 2003. – №1. – С.27-36.
53. Поппер К. Злиденність історизму, К.: Абрис, 1994. – 192 с.
54. Почепцов Г. Паблик рилейшнз, или как успешно управлять общественным мнением. – М.: Центр, 1998. – 352 с.
55. Пронштейн А.П., Данилевский И.Н. Вопросы теории и методики исторического исследования. – М.: Высшая школа, 1986. – 208 с.
56. Садоха О. У перспективах спостереження // Філософська думка. – 2003. – №3. – С.74-80.
57. Сартори Дж. Искажение концептов в сравнительной политологии // Полис. – 2003. – №3. – С.66-77; №4. – С.152 – 160; №5. – С.65-75.
58. Сморгун Л.В. Сетевой подход к политике и управлению // Полис. – 2001. – №3. – С.103-112.
59. Соціологія: Підр. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. В.Г. Городяненка. – К.: Академія, 2002. – 560 с.
60. Соціологія: Підр. / За заг. ред. В.П. Андрущенко, М.І. Горлача. – Харків-Київ, 1998. – 624 с.
61. Соціологія: Матеріали до лекційного курсу / В.М. Піча, О.М. Семашко, Н.Й. Черниш та ін. – К.: Заповіт, 1996. – 344 с.
62. Стратегія планування виборчої кампанії / Авт. кол. К.Пейн, К.Хед, Ш.О'Коннел. – К., 1997. – 103 с.

- 63.Сунгуров А.Ю. Хронотоп как инструмент регионального политического анализа // Полис. – 2003. – №6. – С.62-70.
- 64.Тадевосян Э.В. Словарь-справочник по социологии и политологии. – М.: Знание, 1996. – 271 с.
- 65.Телешун С.О., Баронін А.С. Політична аналітика, прогнозування та політичні консультації. – К., 2001. – 112 с.
- 66.Чихарев И.А. Хронополитические исследования: опыт синтеза // Полис. – 2003. – №6. – С.50-61.
- 67.Шевченко А.Ю. Дискурс-анализ политических медиа-текстов // Полис. – 2002. – №6. – С.18-23.
- 68.Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної науки): Підручник. – К.: Либідь, 2002. – 576 с.
- 69.Федун Л.А. О предмете и методе политологии // Социально-политические науки. – 1993. – №3.
- 70.Фавр П. Политическая наука во Франции // Полис. – 1996. – №6. – С.109-116.
- 71.Simontos D.K. Personality and Politics // Handbook of Personality Theory and Research / Edited Lawrence A. Perwin. – New York / London: The Guilford Press, 1990. – S.670-692.

Навчально-методичне видання
Сергій Васильович Адамович
кандидат історичних наук, старший викладач кафедри теорії та
історії держави і права
Методика і техніка політологічних досліджень
Плани семінарських занять та методичні рекомендації для студентів
історичного факультету (спеціальність – політологія)

Літературний редактор Г.М.Адамович

Підписано до друку 12.05.2004. Формат 60/84/16. Папір офсетн. Гарнітура
“Times Neu Roman”. Ум. друк. 1,63 арк. Тираж 100.

Адамович С.В. Методика і техніка політологічних досліджень: Плани семінарських занять та методичні рекомендації для студентів історичного факультету (спеціальність 6.04301 – політологія). – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2004. – 28 с.